

Asia: D6L56D3-22

Kansallinen raportti - YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) neljäs tarkastelukierros

Lausunnonantajan lausunto

1. Miten edellisen UPR-tarkastelun suositusten täytäntöönpano on onnistunut ja mitä täytäntöönpanotoimia olisi hyvä raportissa tuoda esille?

Suomen Pakolaisapu ry (Pakolaisapu) kiittää mahdollisuudesta lausua Suomen UPR-tarkastelun raporttiluonnokseen ja Suomen ihmisoikeustilanteeseen ja lausuu niiltä osin, kun tarkastelussa käsitellään pakolaisia, turvapaikanhakijoita tai muita maahanmuuttaneita ihmisryhmiä ja heidän oikeuksiensa toteutumista Suomessa.

Valtiosääntöoikeudellinen ja lainsäädännöllinen viitekehys

Hallitusohjelmaan kirjattu ja raporttiluonnoksessa mainittu sisäministeriön selvityshanke perheenyhdistämisen haasteista sekä mahdollisista säädosmuutostarpeista ei ole vielä toistaiseksi johtanut lakimuutoksiin. Emme pidä todennäköisenä, että nykyinen hallitus tulee esittämään merkittäviä parannuksia, joilla olisi todellisia vaikutuksia kansainvälistä suojelua saaneiden lasten perhe-elämän oikeuden toteutumiseen. Kiinnitimme huomiota raporttiluonnoksen kirjaukseen 40, jossa todetaan hallituksen tehneen parannuksia pakolaisasemassa olevien alaikäisten perheenyhdistämiseen. Edellinen tai nykyinen hallitus ei ole esittänyt ulkomaalaislakiin muutoksia, jotka helpottaisivat pakolaisasemassa olevien alaikäisten perheenyhdistämistä.

Rotusyrjintä (59-61)

Pidämme myönteisenä toimenä hallituksen rasismia vastaista ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelmaa (2021–2023). Toimintaohjelman toteutuksessa tulee keskittyä pitkäjänteiseen ja systemaattiseen työhön erityisesti rakenteiden tasolla vaikuttavan rasismia purkamiseksi ja toivomme, että työ jatkuu myös toimintaohjelmakauden päätyttyä.

Keskeneräisenä toimenä voisi mainita etnisen profiloinnin ehkäisevät toimet, joita Suomen poliisin tulisi edelleen kehittää YK:n rotusyrjintäkomitean sekä Yhdenvertaisuusvaltuutetun suosituksen mukaisesti. YK:n rotusyrjintäkomitea on antanut kattavan suosituksen etnisen profiloinnin estämiseksi turvallisuusviranomaisten toiminnassa. Komitean uusi yleiskommentti koskee sekä perinteistä poliisitoimintaa että tekoälyn hyödyntämistä. Viranomaisilla on lakisääteinen velvoite edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä toiminnassaan olevia syrjintäriskejä. Läpinäkyvyys etnisen profiloinnin ja syrjinnän vastaisista toimista ja niiden vaikutuksista ei toteudu nykyisellään riittävästi.

Maahanmuuttajat (85-86)

Myös juuri lausuntokierroksella oleva hallituksen esitys laiksi kotoutumisen edistämiseksi (1386/2010) on pitkään kaivattu uudistus, joka toteutuessaan parantaa maahanmuuttaneille suunnattujen palveluiden saatavuuden yhdenvertaisuutta ja pyrkii saattamaan haavoittavassa asemassa olevia ihmisryhmiä, kuten työvoiman ulkopuolella olevia naisia, nykyistä paremmin kotoutumista edistävien palveluiden piiriin. Hallitus esittää lisäksi omakielisen yhteiskuntaorientaation lisäämistä lakisääteiseksi palveluksi parantaen merkittävästi maahanmuuttaneiden henkilöiden osallisuutta ja tiedon saatavuutta. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2024.

Pakolaisapu haluaa huomauttaa, että raporttiluonnoksessa ei tuoda esille riittävällä tasolla perheenyhdistämistä ja siihen liittyviä ongelmia. Suomen nykyiset perheenyhdistämiskäytännöt eivät takaa edes alaikäisille suojeluaseman Suomesta saaneille oikeutta viettää perhe-elämää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten edellyttämällä tavalla. Perheenyhdistämiseen liittyy oikeudellisia, käytännöllisiä ja taloudellisia esteitä, jotka on tunnistettu valtioneuvoston selvityksissä. Erytisen ongelmallisena pidämme perheenkokoajan kohtuuttoman korkeaa toimeentuloedellytystä. Myös YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on antanut Suomelle selkeät suositukset perus- ja ihmisoikeuksien parempaan toteutumiseen perheenyhdistämisprosessissa.

Säilöönoton edellytykset (62)

Lapsen edun arviointi ja ensisijaisuus maahanmuutto- ja turvapaikka-asioissa on edelleen Suomessa puutteellista. Suomi jatkaa ilman huoltajaa olevien lasten sekä lapsiperheiden säilöönottoa maahanmuuttoon liittyvän statuksen perusteella. Säilöönotto ei ole koskaan lapsen edun mukaista. YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen vapaudenriistoa voidaan käyttää viimesijaisena ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona. Siitä huolimatta Amnestyn saamien virallisten tietojen mukaan lapsia ja lapsiperheitä on pidetty säilössä jopa 50 päivää. Suomi ei suunnittele alaikäisten ja heidän perheidensä säilöönoton kieltämistä lailla, vaikka useat muut maat ovat näin tehneet. Lisäksi säilöönoton vaihtoehtojen selvittäminen sekä toimeenpano eivät ole edenneet toivotusti.

Hallitus on tehnyt tärkeitä ja välttämättömiä lainsäädäntömuutoksia, jotka ovat parantaneet turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten oikeusturvaa sekä oikeusavun saatavuutta. Haluamme kuitenkin tuoda esille, että kaikkia edellisen hallituksen tekemiä heikennyksiä ei ole poistettu. Edelleenkin esimerkiksi turvapaikanhakijoiden oikeutta valita lainopillinen neuvonantaja on rajattu, ja kynnys saada valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen on kohtuuttoman korkea. Nämä tekijät rajoittavat näkemyksemme mukaan turvapaikanhakijoiden oikeutta oikeudenmukaiseen menettelyyn.

2. Mitkä ovat sellaisia yleisempiä ihmisoikeuksiin liittyviä teemoja, joissa Suomi on onnistunut tai jotka kaipaavat lisähuomiota?

Pakolaisapu haluaa tuoda esille huolen siitä, että hallitus edistää hyvin nopealla tahdilla muutoksia rajavartiolaitokseen sekä ulkomaalaislakiin valmistautuen mahdolliseen epävakauteen Suomen valtion raja-alueilla. Pidämme jakamattoman suojelun hakemisen oikeuden toteutumisen edellytyksenä sen varmistamista, että juuri lausuntokierroksilla ollut hanke rajamenettelyn käyttöönotoksi sekä muutokset rajavartiolaitokseen eivät poista kansainvälistä suojelua hakevien oikeutta hakea suojelua Suomen rajoilla.

Pakolaisapu on myös huolissaan paperittomien asemasta ja oikeuksien toteutumisesta. Kaikilla tulisi olla esimerkiksi pääsy terveyden- ja sosiaalihuollon palveluihin riippumatta oleskelun statuksesta. Pitkäaikaisesti Suomessa vailla oleskeluoikeutta olevien ihmisten haavoittuvuus ja heikko asema ovat Suomen keskeisiä ihmisoikeushaasteita.

3. Vapaamuotoiset kommentit (esimerkiksi raporttiluonnoksesta)

-

Mannerström Katja
Suomen Pakolaisapu ry